

- [28] HANSON, T.: A future for CD-ROM as a strategic technology. = CD-ROM in libraries: management issues. London: Bowker-Saur, 1994. p. 241-253.
- [29] HANSON, T.: Meeting report: UKOLOG annual lecture: What future for CD-ROM in libraries? = UKOLOG Newsletter, 5. köt. 1. sz. 1994. p. 25-27.

/TEDD, L. A.: The changing face of CD-ROM. = The Journal Documentation, 51. köt. 2. sz. 1995. p. 85-98./

(Murányi Péter)

Az orvosi könyvtárosok és szolgáltatásaik értékelése az USA egyik államában

A könyvtárosokat mindig (talán kicsit kórosan is) érdekelte, hogy miként vélekedik róluk és szolgáltatásairól a használói társadalom, illetve hogy ez mennyire kvadrál önértékelésükkel. A beszámoló kilenc nevezetesebb általános vonatkozású felmérést említ e témakörből.

Ezúttal a Wisconsin állambeli orvosoknak-fogorvosoknak és más egészségügyieknek (további hat kategória) 2368, a Wisconsin Health Sciences Library Association regisztrált tagjainak pedig 606 kérdőívet küldtek ki a felmérés kezdeményezői az imént jelzett érdeklődés szakkönyvtárosi kielégítése végett. A használók 25%-a, a könyvtárosok 60%-a juttatta vissza – többé-kevésbé teljesen és helytállóan kitöltve – a vállalkozás „alapbizonylatát”. (Ez az „alapbizonylat” egyébként a Special Library Association által rendszeresített kérdőív orvosi-egészségügyi sajátosságoknak megfelelően módosított változata volt.)

A felmérési beszámoló természetesen részletezi a két mintasokaság különféle – foglalkozás, státusz, életkor és nem szerinti – megoszlását, ám ezek közlésétől e helyütt eltekinthetünk.

A használói halmaz válaszai között legtöbbször a nyilvános könyvtár használatát említették meg (70,9%), de 53,5%-kal kórházi, 41,2%-kal kollégiumi, 33,5%-kal egyetemi és 5,1%-kal más könyvtárak igénybevételét is „jegyzik” a válaszok.

A könyvtárba járás legfontosabb indoka a szakmai szükséglet kielégítése (89,1%). Rajta kívül még a művelődési szükséglet (73,5%), a rekreációs olvasás (55,9%), a hobbi (49,2%) és sok minden más (15,7%) vitte könyvtárba a válaszadókat.

Arra a kérdésre, hogy a használó először kihez szokott fordulni, ha problémája megoldásához segítségre van szüksége, a következő feleletek gyűltek össze: kollégákhoz (44,5%), magándokumentációkhoz (28,3%), a könyvtárosokhoz (16,6%), a rokonokhoz-barátokhoz (1,8%), egyéb forrásokhoz (8,9%). A „másodszor kihez” kérdés válaszai: könyvtárosokhoz (31,5%), a magándokumentációkhoz (29,1%), a kollégákhoz (25,1%), egyéb forrásokhoz (9,9%), rokonokhoz-barátokhoz (4,4%).

Hogy az egyes szolgáltatások igénybevételét illetően a válaszadók milyen gyakorisággal fordulnak segítségért a könyvtárhoz, egyfajta „osztályozás” átlagértékei alapján értesülhetünk. (Az 1-es a „gyakorta fordulok könyvtárhoz”, a 4-es pedig a „soha nem fordulok könyvtárhoz” választ jelenti.) Miközben az eredeti közleményben használói kategóriák szerint is megtalálhatók az egyes szolgáltatások „segítségívási” gyakoriságátaljai, mi a következőkben csak az aggregált átlagokat közöljük. Íme: a használók tüzetes szakmai tájékoztatásáért 2,7, általános tájékoztatásért 2,6, online használatban való eligazításért 2,3, programajánlásért 3,0, műszaki segítségért 3,2, Internetben való eligazodás segítéséért 3,3, a legalkalmasabb könyv vagy könyvrészlet meghatározásáért 2,8, az információszükséglet pontosításáért pedig 2,5 értékű gyakorisággal fordulnak a könyvtárhoz.

A felmérést végzők 1-től (kiválótól) 5-ig (elégetlenig) ívelő skálára vetítették a használói válaszok „osztályzatait” a könyvtári szolgáltatások egyes jellemzőit illetően. A számított átlagok itt a következő „érdemjegyekre” kerekedtek ki: a szolgáltatások helytállósága 1,69, megbízhatósága 1,62, időszerűsége 1,69, hasznossága 1,69, értéke 1,71. A könyvtárosok szerint azonban a fenti jellemzők némileg jobb „osztályzatokat” érdemeltek volna. A következőket: 1,53, 1,46, 1,44, 1,59, 1,61.

A könyvtárosok körében is gyakrabban előforduló domináns jellemzőtípusokat tekintve a használók – ugyancsak az 1-től 5-ig terjedő skálán történő szóródást átlagolva – a következőkben foglaltak állást: magabiztos 1,8, félénk 2,9, szigorú 3,1, felelősségteljes 1,8, nyitott 2,5, független 2,2, segítőkész 1,9. Ugyanezeket a jellemzőtípusokat a könyvtárosok ekként értékelték: 1,4, 3,2, 3,6, 1,4, 1,8, 1,9 és 1,4. Ők két jellemzőtípus (félénk, szigorú) megítélésében elmarasztalóbbak, a többiében pedig elnézőbbek voltak, mint a használók.

Végül a használók a könyvtárosok legfontosabb jártasságait a következőképpen rangsorolták (zárójelben a könyvtárosok önrangsorolását közöljük): 1. kommunikációs készség (1); 2. számítógép-kezelési (általában: műszaki) jártasság (4); 3. tájéko-

zottság a kiszolgált szakmában (6); 4. kutatói gyakorlat (5); 5. az olvasóval való foglalkozás rutinjai (2); 6. elemzőkészség (3); 7. előadói adottságok (7); 8. adatbázis-szervezési gyakorlat (9); 9. pénzügyi hozzáértés (8). A két rangsorolásra szintén inkább a divergencia jellemző, mint a konvergencia.

A felmérés adatai összességükben arról tanúskodnak, hogy az orvosi könyvtárosok megítélése korántsem annyira negatív, mint azt némely „flagelláns” közleményben olvasni lehet. A használók olyan szakembereknek veszik őket, akiknek megvannak a maguk megközelítési módszerei, akik felelősségteljesen művelik a szakmájukat, segítőkészek, és fogékonyak a változások iránt. A használók arról is meg vannak győződve, hogy a könyvtárosok korrekt, megbízható, időszerű és

értékes információkkal látják el őket. Készségeik között fontosnak tartják a számítógép-használatban (általában a műszaki dolgokban) tanúsított jártasságukat, bár azért nem egészen vannak tisztában azzal, hogy valójában mit is kell tudniuk a könyvtárosoknak a szolgálat ellátása közben.

A használók könyvtárosok iránti megbecsülését a felmérés egyik alanya szellemesen (és lényeglátóan) így fejezte ki: „A jó könyvtáros ezer könyvet is megér.”

/DIMITROFF, A.–BLACWELDER, M. B.: Imidz bibliotekara medicinskih bibliotek SŠA (po materialam sociologičeskogo oprosja). = Naučnye tehničeskie biblioteki, 7. sz. 1996. p. 19–33./

(Futala Tibor)

A lengyel Orvosi Főkönyvtár és az orvosi-egészségügyi könyvtári hálózat

Az orvosetikai kódex 55. pontja kimondja: „Minden orvos kötelessége, hogy folyamatosan kiegészítse és tökéletesítse ismereteit, illetve szakmai jártasságát, továbbá hogy ebbéli garapodását megossza munkatársaival.” Ez – könnyű belátni – másként nem teljesíthető, csak megfelelő színvonalú szakirodalmi és információellátás esetén. A lengyel orvosok és egészségügyi munkatársak ezért mindig is aktívan támogatták az orvosi-egészségügyi könyvtárak és információs szolgálatok fejlődését. Ma sem tesznek másként.

Egy központi orvosi könyvtár, sőt valamiféle orvosi könyvtári hálózatszervezés eszméje már a két világháború közötti időszakban megfogant. Az akkori elképzelések szerint a lengyel hadsereg egészségügyi oktatási központjának könyvtárát kellett volna főkönyvtárrá fejleszteni.

Ez az intézmény azonban csak a második világháború befejezését (szinte azonnal) követően, 1945. június 8-án jöhetett létre. Jogszabályi „legalizálása” viszont hosszú időbe telt: 1949 végéig kellett várni rá. Ekkor az Egészségügyi Minisztérium rendelete az *Orvosi Főkönyvtárat* (Główna Biblioteka Lekarska) a lengyel orvosi szakirodalom egészének, a külföldi szakirodalom reprezentatív részének gyűjtésével, a róla való szükségletek szerinti tájékoztatással és az orvosi-egészségügyi dolgozók szakirodalommal és információval történő ellátásával bízta meg. Ehhez társult – 1953 augusztusában – az országos hatókörű hálózati központi funkció.

Az Orvosi Főkönyvtár jelenleg kb. félmillió monográfiával, 150 ezer kötetnyi folyóirattal, 4 ezer régi nyomtatvánnyal, több mint 1200 kézíráttal

rendelkezik, nem is beszélve múzeumi gyűjteményéről, amely 16 ezer egységet tesz ki, és különféle képekből, metszetekből, fényképekből, gyógyszerészeti üvegtárgyakból és orvosi műszerekből áll. A lengyel orvosi bibliográfián kívül számos más szakmai kiadványt is publikál.

Az intézmény fél évszázados pályafutásában (erre 1995. október 25-én emlékeztek ünnepélyesen) három fejlődési szakasz különböztethető meg. Az *első* szakaszban az alapvető állomány kialakítása, a napjainkban meglévő 16 területi osztályból 7-nek a létrehozása, a hálózati szervezet kiépítése, a hálózati híradó elindítása szerepelt napirenden.

A *második* szakasz 1971-ben kezdődött, és a korszerű számítógépes technikák meghonosításának jegyében állt. Előbb a stockholmi Karolinska Intitutet segítségével sikerült „hozzáférni” a MEDLARS-MEDLINE-hoz, később már az intézményben installált Singer-Cogar 1500 számítógépi rendszer révén közvetlenül is. 1979-ben megkezdődött a saját adatbázisok felhalmozása. A poligráfiai eszközök és berendezések korszerűsödése nyomán külsejükben is megújultak a főkönyvtár kiadványai.

A *harmadik* szakasz fő feladata az intézmény komplex számítógépesítése, amely egy lengyel cég, a MAX ELEKTRONIK kimunkálta PROLIB rendszert kívánja meghonosítani. Ez a rendszer felel meg leginkább a könnyű modifikálás és rendszerfejlesztés, a UNIX operációs rendszer ellenőrizte átvihetőség és a több százezres adatbázisműködtetés kívánalmának, amelyet az előkészítő grémium kifizetett. Ugyancsak e szakasz örvende-